

University of Groningen

Badkamers voor pausen en prelaten

Raimond-Waarts, Loes

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2014

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Raimond-Waarts, L. (2014). *Badkamers voor pausen en prelaten: leven en welzijn aan het Vaticaanse hof in de Renaissance*. [, Rijksuniversiteit Groningen]. [S.n.].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Stellingen
behorende bij het proefschrift

Badkamers voor pausen en prelaten
Leven en welzijn aan het pauselijk hof in de renaissance

Leny Louise Waarts
Groningen, 6 november 2014

- 1) Christoph L. Frommel was van mening dat pausen en prelaten om esthetische redenen een privébadkamer lieten bouwen en van decoraties voorzien.¹ Echter, de badkamer was vooral nodig om er in afzondering aan de gezondheid te werken.
- 2) De aanwezigheid van Romeinse invloeden op de privébadkamers van pausen en prelaten betekent niet dat zij de ambitie hadden om te baden 'als een Romein'. Het sociale aspect dat samenhang met het baden in de Romeinse tijd (publiek en privé) ontbrak volledig bij het gebruik van deze privébadkamers.
- 3) Literaire bronnen, zoals het traktaat van Giovanni Battista Armenini², hebben kunsthistorici op het verkeerde been gezet. De decoraties in badkamers waren niet louter decoratief en verwezen evenmin naar de functie van het vertrek. Zij droegen juist bij aan het welzijn van de beschouwende bader en hadden daarom een persoonsgebonden betekenis.
- 4) Het was in de renaissance beter om thuis kunstmatige baden te nemen ter bestrijding van een kwaal dan naar minerale of thermale bronbaden af te reizen voor het ondergaan van een kuur.
- 5) De dood is onafwendbaar. Gabriele Zerbi³ legde in *Gerontocomia* uit dat de natuurlijke veroudering in lichaam en geest kon worden vertraagd door de nog actieve krachten te consolideren en de persoonlijke leefstijl aan te passen. In onze tijd denkt men vooral de dood te kunnen uitstellen met behulp van transplantaties en chirurgische ingrepen. Toch verdienen gezonde leefregels het nog steeds om nagevolgd te worden.
- 6) Renaissancepausen ontkwamen niet aan hun sterfelijkheid. Door hun naam te verbinden aan monumenten hoopten zij voor eeuwig herinnerd te worden en net als Romeinse keizers in roem voort te leven.
- 7) Het feit dat pausen en kardinalen kinderen verwekten en geslachtsziekten opliepen, is niet verwonderlijk, wel dat dit eeuwenlang werd gedoogd en nauwelijks een belemmering vormde voor hun carrière.
- 8) De bestrijding of beperking van de invloed van de zes *res non naturales* op de gezondheid vormen nog altijd onderdeel van politiek beleid, getuige de aandacht voor luchtvervuiling en klimaatverandering, hongersnood, watervoorziening, sportevenementen, beschermde stiltegebieden, cultuurbewoud en geestelijke gezondheid.
- 9) Promoveren is als zwemmen in diep water: terwijl de promotores vanaf de wal aanwijzingen geven welke kant je op moet zwemmen, moet je het hoofd boven water zien te houden en voldoende energie en uithoudingsvermogen hebben om de kant te bereiken. Had ik mijn C-diploma maar gehaald!

---

¹ Christoph L. Frommel, *Der Römische Palastbau der Hochrenaissance*, I-III, Berlin 1973: I, p. 75.

² Gian Battista Armenini, *De' veri precetti della pittura*, 1487, vanuit het Italiaans vertaald in het Engels en geredigeerd door Edward J. Olszewski, getiteld *On the true precepts of the art of painting*, Arlington, Texas, 1977, pp. 261-265.

³ Gabriele Zerbi, *Gerontocomia* (1489), vanuit het Latijn vertaald in het Engels door Levi R. Lind en verschenen onder de titel *Gabriele Zerbi, Gerontocomia: On the Care of the Aged*, Philadelphia 1988, pp. 149, 151.